

Eğitimde Çok Bileşenli Değerlendirme: Velilerin Okul Yöneticilerinin Performans Değerlendirmesine Katılımı

Multi-Component Evaluation in Education: Parent Participation School Principals Performance Evaluation

Binali Tunç*

Yusuf İnandı**

Fidel Öksüz***

Serdar Çal****

Özet: Bu araştırmanın amacı, velilerin, okul yöneticilerinin performanslarının değerlendirilmesine katılımı konusundaki yönetici görüşlerini belirlemektir. Araştırma nitel araştırma desenine uygun düzenlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları ile on okul yöneticisinin görüşleri belirlenmiştir. Yönetici görüşleri, 'velilerin sorumlulukları' ve 'performans değerlendirme sürecine katılımı' olmak üzere temel iki temaya ayrılmıştır. Araştırmada öne çıkan noktalar şöyledir: Yöneticiler, velilerin eğitim düzeylerinin ve eğitime ilişkin beklentilerinin düşük olması ve ekonomik durumlarının yetersizliği nedeniyle eğitim sürecine yeterli katılım sağlayamadıklarını düşünmektedirler. Eğitim etkinlikleri ve okul yönetimi konusundaki kararların, yöneticiler ve öğretmenlerce alınması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Performans değerlendirme sisteminin okul verimliliğini arttırabileceğini belirtmelerine karşın, okullarında gerektiği şekilde uygulanamayacağı konusunda kaygılarını dile getirmektedirler. Eğitim sürecine etkin katılmayan, öğrenci ve okula ilişkin sorumlulukları paylaşmayan velilerin, sisteme dahil edilmesinin bir baskı aracı olarak kullanılabilmesi vurgulanmıştır.

Anahtar sözcükler: performans değerlendirme, okul yönetimi.

Abstract: The purpose of this study is to determine school administrators' views about parents participation in the performance evaluation process. Administrators' views, to be divided into two main themes: the responsibilities of parents and participation in performance evaluation. The research designed in accordance with qualitative research model. Prominent points of the study are as follows: Administrators think that parents' participation level to school is low due to lack of adequate parents' education and expectations from school and economic status. Administrators emphasized that the decisions about the educational activities and school management need to be taken by administrators and teachers. Administrators expressed concern about that performance evaluation can increase the efficiency of the school. It is also emphasized that if the parent who does not effectively participate in school and not share the responsibilities of their kids was participated, it can be used as a means of pressure tool on administrators and teachers.

Keywords: performance evaluation, school administration.

GİRİŞ

Eğitim yönetimi alanında, dünyadaki ekonomik ve siyasal değişimlerle bağlantılı olarak paradigmatik bir dönüşüm yaşanmaktadır. Yeni dönemin yönetim paradigması "yönetişim" olarak ifade edilmektedir. Bu paradigmatik dönüşüm eğitim bileşenlerinin değerlendirilmesinde de söz konusudur. Klasik merkezi yönetim anlayışının klasik denetim uygulamaları, yerini okul düzeyinde çoklu veri kaynaklarına dayalı denetim ve değerlendirme yaklaşımlarına bırakmaktadır. Performans, yeni dönem yönetim paradigmasının kilit kavramlarından biridir. Sonraki kısımlarda ele alınacak olan performans kavramı, Türkiye'de kamu yönetiminde temel referans olarak alınmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının 2006 yılında "Okulda Performans Yönetim Modeli" geliştirmek üzere başlattığı çalışmalar, 2013 Yılı Programı'nın Uygulanmasına dair Bakanlar Kurulu Kararı'nda yer alan "rehberlik ve denetim faaliyetleri çoklu veri kaynaklarının algılanmalarına dayalı ve e-denetim destekli yürütüleceği" ifadesiyle uygulamaya geçirilmiş bulunmaktadır. Bu gelişmeler klasik eğitim yönetimindeki yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerin konum ve rollerini temelinden etkilemektedir. Ancak bu çok boyutlu farklılaşma, çalışmanın amacı ve kapsamını aştığından, bu çalışma yalnızca "velilerin" yönetici performansının belirlenmesi sürecine katılımları ile sınırlandırılmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, tunc75@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, inandiyusuf@gmail.com

*** Öğretmen, Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, fideloksuz@gmail.com

**** Yüksek Lisans Öğrencisi, EYTPE, MEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, calserdar@gmail.com

Eğitim Yönetimi ve Veli Katılımı

Veliler, eğitim sürecinin temel bileşenlerinden biridir. Öğrenmenin bireyin dünyaya geldiği ailede başlaması bakımından aileler, bireyin gelecekteki akademik gelişmelerinde temel belirleyicilerdir. Ailenin tüm ekonomik, kültürel, toplumsal özellikleri çocuğun eğitim yaşantısında belirleyici olmaktadır. Öğrenciler ailelerinin özelliklerini ve yaşam tarzlarını, iletişim biçimlerini okula taşıırken, aynı zamanda okulda edindikleri bakış açılarını da aile yaşantılarına taşırlar (Ada ve Akan 2007; Aslanargun, 2007). Ailelerin çocuklarına ilişkin anlayışları, öğretme etkinliklerini planlamasında yol gösterirken, öğrencilerin ev dışı ortamlarda tanınması, ailelere çocuklarının farklı özelliklerini tanıma olanağı sunmaktadır (Keçeli-Kaysılı, 2008; Crozier, 2011). Epstein (2009) eğitimcilerin çocukları sadece “öğrenci” olarak değerlendirdiklerinde, aileyi okuldan ayrı tuttuklarını ancak öğrencileri “çocuk” olarak değerlendirdiklerinde çocukların eğitimi ve gelişiminde aile ve çevreyi de bu sürecin önemli bir bileşeni olarak değerlendirdiklerini ve işbirliği yapma girişiminde bulduklarını ifade etmektedir. Bu bakımdan Akbaşlı ve Kavak'ın da (2008) altını çizdikleri gibi, eğitim-öğretimde başarıya ulaşmak isteyen okul yönetimi, programda öğretmen kadar ailelerin de katılımına olanak tanımalı ve okul aile işbirliğine önem vermelidir.

Okul-aile işbirliğinin geliştirilmesinin okul programlarının ve okul ikliminin olumlu yönde gelişmesine katkısı olduğu kadar, aile desteğinin sağlanması, ebeveynlerin becerilerinin geliştirilmesi, öğretmenlerin eğitim çalışmalarının geliştirilmesine de önemli katkıları olmaktadır (Epstein, 2009). Hill ve Taylor (2004), okul-veli işbirliğinin geliştirilmesinin, velilerin sosyal sermayelerini geliştirmesine sağladığı katkı kadar, eğitimcilerin de bilgi ve becerilerinin gelişmesine katkıda bulunduğunu belirtmektedirler. Yine velilerin okula katılımı öğrencilerin akademik başarılarını ve sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkilemekte, istenmeyen davranışları azaltmaktadır. Crozier (2011) ailelerin okula katılımının, onlara çocuklarının sosyal ve bilişsel gelişimlerini yakından izleme olanağı sağladığını belirtmektedir. Fan ve Williams (2009) ve Fantuzzo vd., (2004), veli-okul işbirliğinin öğrencinin akademik başarısını olumlu yönde etkilediğini belirtmektedirler.

Bu belirlemeler, velilerin eğitim sürecinde, öğrencinin bilişsel, sosyal ve akademik gelişimi konusunda önemli roller üstlenebileceklerini göstermektedir. Bu noktada üzerinde durulması gereken nokta, velilerin eğitim sürecine katılımlarının içeriği ve hangi mekanizmalarla olacağıdır. Bu konuda kamu yönetiminde dikkate alınan hedefler ve stratejilere bakmakta yarar bulunmaktadır. Bu belgeler gelecek açısından nasıl bir seyir izleneceğine dair fikir vermektedir. Genel olarak tüm kamu yönetimi çalışmalarında, hükümetlerin acil eylem planlarında¹ çeşitli illerin performans değerlendirme çalışmalarında performans kavramının yaygınlıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu belgelerde "ölçülemeyen hizmet geliştirilemez ve yönetilemez." temel felsefesinden hareketle, kamu kurum ve personelinin performansının ölçülebilmesi ve değerlendirilebilmesi konusunda çalışmaların yürütülmesi ifade edilmektedir.

Okullarda performans değerlendirmenin, öğretimi iyileştirmesi ve böylece öğrenci başarısının maksimum seviyeye çıkarması öngörülmektedir. Bu çerçevede yöneticilerin ve öğretmenlerin performanslarını belirlemeye yönelik performans değerlendirme sistemleri uygulamaya aktarılmaktadır. Öğretmenlerin performans sayesinde sürekli gelişimlerinin sağlanabileceği öngörülmektedir. Özellikle hizmetten yararlananların hizmetin niteliği konusunda değerlendirme yapımları vurgulanmaktadır (MEBEARGED, 2006). Bu bakımdan öğrenci ve velilerin eğitim sürecine, hizmeti tüketen olarak dahil olmalarının yolları açılmaktadır. E-performans değerlendirme sistemi bu konuda oluşturulmuş bir düzenlemedir. Öğrenciler ve veliler internet üzerinden eğitimin çeşitli boyutlarını değerlendirmektedirler.

¹ 2008-2012 yıllarını kapsayan 60. Hükümet eylem planında, performans ve verimlilik artışı konusunda yapısal reformlara kararlılıkla devam edileceği vurgulanmaktadır. Yine çeşitli kamu kuruluşlarının ve birimlerinin performans değerlendirme konusundaki kararlılıkları göze çarpmaktadır. (bkz. İstanbul ili ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri Performans Değerlendirme Kriterleri).

Performans Değerlendirmede Velinin Rolü

Eğitimcileri değerlendirmek üzere çeşitli yaklaşımlar geliştirilmektedir. Performans temelli değerlendirme çalışmaları bunlar içinde en yaygın olanlarıdır. Performans değerlendirme savunucuları kadar, eleştirenlerde fazladır. Eğitimde piyasa anlayışının yerleşmesini savunanlar, eğitimcileri değerlendirme sürecinde insani yanlılığı ortadan kaldıracabilecek çeşitli nesnel yöntem ve tekniklerin geliştirilmesini gündeme getirmektedirler. Performans değerlendirme anlayışının, “doğrulanabilirlik, önyargıdan arınıklık, sayısallaştırılabilirlik, ekonomiklik ve kabul edilebilirlik” gibi üstünlüklerinin olduğu kabul edilmektedir. Peters (1992) performans göstergelerinin geliştirilmesi ve kullanılmasının, etkililik, kamusal hesap verebilirlik ve yüksek akademik ölçünlerin geliştirilmesi gibi ekonomik kavramlarla bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Cave, Kogan ve Hanney (1995), performans değerlendirmenin, “yeni yönetim” (new managerializm) anlayışının önemli bir boyutunu oluşturduğunu belirtmektedir.

Performans değerlendirme sistemi M.E.B. tarafından 2006 yılında yayımlanan “Okulda Performans Yönetim Modeli” adlı çalışmada geniş bir şekilde ele alınmış ve okullarda performans yönetim sisteminin temel amacı, “bireysel performansın standartlar ve kriterler aracılığı ile belirlenmesi, ölçülmesi ve tarafların bilgilendirilmesi yoluyla bireysel performans ve örgütsel etkililiğin birlikte geliştirilmesidir.” şeklinde tanımlanmıştır (MEB EARGED, 2006). Bu amacın bir ödüllendirme veya cezalandırmayı içermediği belirtilirken, Akşit (2006) performans değerlendirme sonucunda elde edilen verilerin öğretmenlerin görevde yükseltmelerinde ve kariyer geliştirmelerinde, öğretmenler için, performansa dayalı bir ödül sisteminin geliştirilmesine geliştirilmesinde kullanılabileceğini belirtmektedir.

Performans değerlendirme ile klasik denetimin, kişisellik, tek kaynağa bağlılık gibi olumsuz yönlerini ortadan kaldırılabileceği belirtilmektedir. Eğitimcilerin performanslarının değerlendirilmesinin “çoklu veri kaynakları” ile sağlanması amaçlanmaktadır. Eğitimcilerin performansının, öğrenciler, veliler, zümre öğretmenler, yöneticilerce puanlanması (MEB EARGED, 2006) öngörülmektedir. Öğretmen performansının değerlendirilmesinde ise büyük payın okul yöneticilerine bırakılması öngörülmektedir. Yine aynı belgede, performans değerlendirmenin çalışanların özendirilmesi, daha fazla gelir edebilmesi, kariyer gelişimlerinin sağlanması, yeteneklerini ortaya koyabilmesi, yaptıkları hakkında geribildirim sunması, gibi üstünlüklerinin bulunduğu (MEB EARGED, 2006) belirtilmektedir. Dikkati çeken en önemli nokta, performans değerlendirme ile işten çıkarma veya görev değişikliklerinin verili temellere oturtulabileceğidir.

Tekin (2001) performans değerlendirmeyi savunanların en önemli gerekçelerinin, başarının yeterlik çerçevesinde ödüllendirilerek arttırılabileceği düşüncesi olduğunu belirtmektedir. Ancak Cave vd., (1995) performans değerlendirmenin, eğitimcilerin kendi kendine değerlendirme yapmasının önüne geçen, dışsal bir değerlendirme süreci olduğunu belirtmektedirler. Performans süreciyle ilgili bir diğer eleştiri noktası performansın teknik yönünden kaynaklı olarak, insanın değer yönünün ihmal edilmesidir. Peters (1992), performans göstergelerinin, değerden bağımsız teknik bir süreç olarak hemen her durumda başvurulabilecek bir değişken olarak gösterilmesine karşın, performans göstergelerinin bir referans niteliği taşıdığını, bu nedenle kesinlik ifade eden bir karaktere sahip olmadığını ileri sürmektedir.

Performans göstergeleri, çeşitli bireysel veya kurumsal karşılaştırmalar yapmak ve saygınlık ifade eden konuların belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır (Taylor, 2001). Oysa ideal bir eğitim yöneticiliği, veri toplamak, araştırma yapmak ve bunları öğrencilerle paylaşmak, öğrenci öğrenmelerine rehberlik yapmak, alanındaki gelişmeleri izlemek, öğretim hazırlığı yapmak, kurullarda görev almak, öğrencilerin sorularını, önerilerini almak ve bunları yanıtlamak gibi birçok etkinliği kapsamaktadır. Ancak bu sayılan sorumluluklar içinde yalnızca niceliksel ifade edilebilenlerinin dikkate alınması, yöneticilerin liderlik, entelektüel sorumluluk, öğreticilik rollerini ikinci plana itmelerine neden olmaktadır (Kerr, 1994).

Performans değerlendirme sürecine ilişkin bir diğer eleştiri noktası ise, eğitimcilerin daha fazla sorgulanması ve denetlenmesine yol açması (Tang ve Chamberlain, 2003) yönündedir. Klasik değerlendirme anlayışına karşı geliştirildiği iddia edilen performans değerlendirme sisteminin, geçmiş

uygulamaları ortadan kaldırmayıp, eğitimeiler üzerinde kontrolü arttıracak, öğrenci ve veli memnuniyetini arttıracak nitelikte (Ball, 1993; Peryman, 2006) olduğu belirtilmektedir. Bir diğer eleştiri noktası, eğitimeilerin işyükünün arttığı yönündedir. Tekeli (2002-2003) işyükünün, hesap verme amacıyla çok sayıda form doldurma, performans raporu yazma, diğer eğitimeilerin performanslarını değerlendirme, öneri mektupları yazma gibi fazladan çalışmalarla arttırıldığını belirtmektedir. Bu bağlamda bu araştırmada okul yöneticilerinin velilerin eğitim öğretim sürecine ve eğitimeileri değerlendirme sürecine katılımları konusundaki düşünceleri belirlenmeye çalışılmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak desenlenmiştir. Nitel araştırma yöntemleri, gerçekliği, sosyal ortamda oluşan, karmaşık ve sürekli değişen bir durum olarak değerlendirmekte, sosyal olayların ve olguların doğasını anlamaya ve yorumlamaya çalışılmaktadır (Glesne, 2012; Yıldırım ve Şimşek, 2007). Araştırmada yöneticilerin, velilerce, değerlendirilmeyi nasıl algıladıkları ve yorumladıkları anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle çalışmada yöneticilerin bireysel algı ve bakış açılarını anlamaya ve yorumlamaya çalışan “olgubilim” yaklaşımından (Yıldırım ve Şimşek, 2007) yola çıkılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Mersin ili merkez ilçelerinde (Akdeniz, Mezitli, Toroslar, Yenişehir) görevli 10 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan yöneticilerin 4’ü lise, 6’sı ilkokul ve ortaokulda görev yapmaktadır. Yöneticilerden 4’ü müdür yardımcısı, 6’sı okul müdürüdür.

Veri Toplama Aracı

Yönetici görüşlerini belirlemek üzere yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunda yer alan soruların açık uçlu olmasına ve katılımcılar tarafından kolay anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme formunda iki tema altında on üç soruya yer verilmiştir. Analiz sürecinde kullanılacak temalar “velilerin eğitimee ilişkin sorumlulukları” ve “performans değerlendirme sistemi” olarak belirlenmiştir. Velilerin eğitim konusundaki sorumlulukları temasında, okul yöneticilerinin, velilerin sorumlulukları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Performans değerlendirme sistemi temasında ise okul yöneticilerinin performans değerlendirme sistemine ve velilerin bu sisteme katılımına ilişkin düşünceleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

İşlem

Araştırmada veriler iki farklı yolla toplanmıştır. Okul yöneticilerinin bazıları ile araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşme öncesi görüşme yapılacak yöneticilere önbilgi verilmiş, görüşme için randevu alınmıştır. Görüşmeler, katılımcılar tarafından belirlenen yerde ve zamanda gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler katılımcıların bilgisi dahilinde ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Yüzyüze görüşme olanağı bulunmayan okul yöneticilerinin görüşleri ise araştırma sorularının internet ortamından kendilerine iletilmesi ile yazılı olarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde ses kayıtları ve yazılı olarak toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmacılar tarafından kodlamalar yapılarak belirlenen temalar altında gruplandırılmıştır.

Tablo 1: Bulguların Sınıflandırılmasına İlişkin Tema ve Kodlar

1. Velilerin Eğitim-Öğretime İlişkin Sorumlulukları	2. Performans Değerlendirme Sistemi
1.1. Öğrenciye ilişkin sorumluluklar	2.1. Kararlara katılım düzeyi <ul style="list-style-type: none"> • Öğrenciye ilişkin kararlar • Okula ilişkin kararlar • Eğitim-öğretime ilişkin kararlar
1.2. Okula ilişkin sorumluluklar	2.2. Performans değerlendirme sürecinin katılımcıları
1.3. Velilerin eğitim-öğretime katılma sıklığı	2.3. Değerlendirme ölçütleri
1.4. Velilerin eğitim-öğretime katılım engelleri <ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik engeller • Sosyo-kültürel engeller • Bilgi yetersizliği • Düşük eğitim düzeyi • Toplantılara ilişkin ekonomik kaygılar 	2.4. Veli katılımına ilişkin tutum <ul style="list-style-type: none"> • Olumlu • Olumsuz

BULGULAR

Araştırmanın amacına uygun olarak katılımcı görüşleri, velilerin eğitim-öğretime ilişkin sorumluluklarına ilişkin düşünceleri ve performans değerlendirme sistemine ilişkin algıları olmak üzere iki tema altında incelenmiştir. Bu temalara ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

1. Velilerin eğitim-öğretime ilişkin sorumlulukları

Araştırmada ilk olarak yöneticilere okul-veli ilişkisini nasıl tanımladıkları ve velilerin üstlenmesi gereken sorumluluklar sorulmuştur. Katılımcılar, velilerin eğitim sürecinin en önemli unsurlarından biri olduğunu ve velilerin aktif katılımlarının başarı sağlamada temel etkenlerden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının, ‘veli’ algısının, velilerin sorumluluklarıyla ilişkilendirmeleri dikkati çekmektedir.

“Veli, öğrencinin okul hayatındaki sorunlarının çözülmesi ve başarılarının takdirinde köprü görevi kurması gereken eğitimin kilit noktalarından biridir.” (G 3)

“Üçayaklı bir masanın, bir ayağı veliler, bir ayağı okul, üçüncü ayağı ise öğrencilerdir.”(G 5)

“Öğrencilerin istenen bilgi ve davranışları kazanması için okulun en önemli yardımcısı.”(G 8)

“... Veliyi okula, dolayısıyla eğitim öğretime kattığınız zaman aldığınız ürün daha somut daha net ve daha verimli bir sonuca ulaşmanız mümkün.” (G 4)

Okul yöneticileri eğitim sürecinde başarı sağlanabilmesi için, velilerin, öğrencilerine ve okula karşı birtakım sorumluluklar üstlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Velilerin çocuklarına karşı üstlenmeleri gereken sorumlulukları şu şekilde ifade etmektedirler.

“Çocuğuyla gerçek manada ilgilenmesini istiyoruz. Çocuğu ile ilgilenirken ilgilendiği hissini yüreğine dokunacak cinsten samimi yapması gerektiğini düşünüyorum. Klasik metotlarla ‘oğlum bugün öğretmen ne dedi anlat bakayım’ şeklinde değil de ‘oğlum bugün öğretmene ne sordun, hangi oyunları oynadın’ şeklinde daha samimi, çocuk tarafından hissedilen içten bir ilgi şeklinde olması gerektiğini düşünüyorum.”(G 7)

“Öğrencinin sağlığı, beslenmesi, okul ihtiyaçlarının karşılanması, öğrencinin okul dışında takibi ve okulun veliden istediği desteği göstermesi veliden beklediğimiz davranışlardır.” (G 8)

“Çocuklarıyla ilgili beklentilerini azaltsınlar, yarış atı gibi koşturup yormasınlar; çocuk olarak görüp sevgilerini açıkça gösterebilirler ve olumlu ifadelerle destek sunup okulda da görünüp okul faaliyetlerine katılırlar.”(G 2)

“Çocuklarının gelişim özelliklerini dikkate alarak sağlıklı bir okul dönemi geçirmelerini sağlamalı, okul yönetimiyle sürekli temas halinde olmalıdır.”(G 3)

Eğitim öğretimde başarının artırılması için veli-okul iletişiminin güçlendirilmesi gerektiğini ifade eden okul yöneticileri, velilerin okula ve eğitim sürecine ilişkin sorumluluklarını şu şekilde ifade etmektedirler.

“... Güvenlik sorunları, temizlik sorunları, öğretmenlerin öğrencilere yaklaşımı, öğrencilerin okula yaklaşımı gibi konularda da mutlaka velilerin öğretmenlerle ve okul idaresi ile ilişkili olması pek çok sorunu ortadan kaldıracaktır.”(G 4)

“İletişimin sürekli olması, veli toplantıları dışında da okul ziyaretlerinde bulunmaları ve öğrencileri sürekli takip etmeleri gerekiyor.”(G 6)

“Öğrencinin eve geldiğinde ders tekrarları yapması, o gün çocuğuyla zaman geçirmesi gibi paylaşımlar çocuk üzerinde etkili rol oynar.” (G 10)

Okul yöneticileri okullarında veli toplantılarının yanında veli ziyareti, seminer, kermes gibi çeşitli veliye ulaşma teknikleri kullandıklarını ancak velilerin bu sürece gerekli şekilde katılmadıklarını ve katılım oranlarının oldukça düşük olduğunu düşünmektedirler.

“Bu katılım oranının bizce kabul edilebilir noktalarda olduğunu söyleyemem.” (G 4)

“Öğrencilere baskı yapıldığında (velin gelmezse sen de gelme gibi telkinlerde bulunulduğunu görüyoruz) katılım % 60-70 civarında.”(G 2)

“Çok düşük, sınıf düzeyi arttıkça ilgi azalır.” (G 3)

“Başarılı öğrencilerin velileri genelde toplantıya katılıyor ve katılımı beklenenden az.” (G 6)

“Oldukça düşük. Eğitim öğretim süreci açısından oldukça yetersiz.” (G 9)

Velilerin katılım oranlarını yetersiz bulduklarını ifade eden okul yöneticileri velilerin eğitim sürecine katılmalarının önünde çeşitli engeller olduğunu belirtmektedirler. Özellikle velilerin ekonomik durumları, kültürel özellikleri, eğitim düzeyleri, sosyal yaşam deneyimleri gibi değişkenlerin, bu sürece katılımı önemli ölçüde belirlediğini düşünmektedirler.

“İşsizlik, maddi sorunlar, bunlar bir de köyden büyük şehire gelişin yarattığı şaşkınlıklar ve sarsıntılar bu insanlarda eğitim ve okul olgusunu geri plana atmalarına sebep oluyor.”(G 4)

“Çalışıyor olmaları, maddiyat, kültür farklılığı, velilerin yeterli eğitim almamış olması.” (G 8)

“Velilerin okulu para toplanılan müesseseler olarak görmesi. Kendilerinin eğitim yaşantılarının başarısız olması çocuk ve okulun bireye kazandıracakları konusunda yeterince bilgili olamamaları.” (G 9)

“Bizim okul için sorunun cevabı ilgisizlik, tembellik, ön yargı, ideolojik yaklaşım ve öğrenci üzerindeki otorite eksikliğidir.” (G 3)

2. Performans değerlendirme sürecine veli katılımına ilişkin görüşler

Araştırmada okul yöneticilerine velilerin performans değerlendirme sürecine katılımlarının okul-veli ilişkilerini nasıl etkileyeceği sorusu yöneltilmiştir. Yöneticiler, velilerin okul ve öğrencilerle ilgili sürece katılmalarının gerekli olduğunu, ancak eğitim öğretim etkinliklerine ilişkin kararlarda velilerin yeterli özelliklere sahip olmadığı görüşünü paylaşmaktadırlar. Velilerin karar verme sürecine katılımlarına ilişkin bazı söylemler şöyledir:

“Öğrenciler ortaklarımız olduğuna göre katılmaları doğal, zaten okul-aile birlikleri bu vazifeyi yürütmekte, anketlerle katılım olabilir. Ancak bu çizgi çok iyi ayarlanmalı. Öğretmen ve idarenin işlerine müdahale boyutuna da gelmemeli.” (G 5)

“Velilerin okulla ilgili alınan kararlarda düşünceleri, önerileri mutlaka alınmalı. Ancak okulla ilgili alınan kararlar okul bünyesinde alınmalı.” (G 8)

“Okulun fiziki durumu ile sosyal kültürel vb. etkinliklerinde mutlaka olmaları gerek. Ancak, eğitim işi öğretmen ve yöneticilerce belirlenmeli bunda sadece olumlu olumsuz etkilendikleri uygulamalarla ilgili görüş bildirebilmelidirler.” (G 2)

Bu söylemlerden okul yöneticilerinin, aile katılımını önemsedikleri, ancak bu katılımın kendi işlerine müdahale olabilecek boyutta olmasına karşı oldukları vurgusu dikkati çekmektedir. Yöneticiler performans değerlendirme sisteminin okul verimliliğine katkı sunabilecek bir sistem olduğunu ifade ederken bu sistemin Türkiye’de doğru ve gerektiği şekilde uygulanamayacağı görüşünü paylaşmaktadırlar. Bu duruma ilişkin bazı söylemler aşağıda yer almaktadır.

“Öngörülerime göre bu sürecin okula olumsuz birçok etkisinin olacağını düşünüyorum

- İnsanların öğretmene ve okul idaresine olan saygısı kalmayacaktır.
- Eğitim öğretim herkes tarafından gerçekleştirilebilen kolayca yorum yapılabilen bir olgu haline gelecektir.
- Okullarda istifalar yaşanacaktır.
- Okullar kavga alanı haline gelecek, hedef olacaklardır.
- Mesleki yabancılaşıma tavan yapacaktır.” (G 9)

“Doğru uygulandığında verimin arttırabileceği düşüncesindeyim. Ama ülkemizde toplumun eğitim seviyesinden dolayı ciddi kaygılar içerisindeyim. Değerlendirme yapılırken objektif olmayabilirler.” (G 8)

“Objektif, adilane, yansız yapılabileceği konusundaki endişelerim giderilirse, güzel bir sistemdir. Ama bu ülkede asla uygulanamayacak, uygulansa bile istenilen niteliklere haiz olamayacaktır.” (G 3)

Okul yöneticilerinin performanslarının değerlendirilmesinde kimlerin görev alması gerektiği konusunda, yöneticilerin geniş bir çerçeve çizmeleri dikkati çekmektedir. Bu konuda bazı söylemler şöyledir:

“Mülki amirler, çalışanlar, denetmenler bilinçli veliler vb.” (G 1)

“Öğretmenler, öğrenciler, hizmetliler, veliler ve milli eğitimde bu iş için görevlendirilmiş uzmanlardan oluşan bir komisyon.” (G 3)

“Veliler, öğrenciler ve denetmenler sentezi. Belirli yüzde oranlarıyla.” (G 5)

“En başta okuldaki personelin görev alması gerekiyor. Eğer gerçekten önyargısız bir şekilde yaklaşabilecek veliler varsa onlardan da yardım alınabilir.” (G 10)

Bu ifadelerden, yöneticilerin, performans değerlendirmeyi olumlu karşıladıkları, yöneticilerin değerlendirilmesinde eğitimden etkilenen çevrelerin müdahil olması gerektiği yönünde bir kanı ortaya çıkmaktadır. Ancak yöneticilerin, velilerin, performans değerlendirmeye katılımları konusunda kaygılarının olduğunu belirtmeleri bu yargılarla çelişiyor görünmektedir. Veli desteğini yeterli bulmadıklarını ifade eden okul yöneticileri performans değerlendirme sistemine velilerin önyargılı davranabileceklerine ilişkin endişe duymaktadırlar. Ayrıca velilerin çalışma koşullarının ağır olmasının ve genel olarak eğitim düzeylerinin düşük olmasının çıkar ilişkilerini güçlendireceğini düşünmektedirler.

“Pek olumlu olacağını sanmıyorum. Çünkü velilerin isteklerine göre hareket etmek zorunda kalacağı için, yöneticiler daha korkak ve esnek olurlar. Bu nedenle istenen çalışmalar yapılmayabilir.” (G 1)

“Eğitim sürecine aktif olarak katılmayan, katılmalarının önünde sosyo-ekonomik birçok engel bulunan velilerin bu sisteme dahil edilmesi, hatta bu sistemin kendisi objektif olmayan bir değerlendirmeye neden olur. Yani bizleri uykusuz geceler ve bol miktarda sakinleştirici ilaçlar bekliyor demektir.” (G 9)

“... okulla iç içe olan veliler eğer böyle bir veli profili varsa etkili olacağını düşünüyorum.” (G 10)

“Veliler dahil edilmeli. Ancak temel belirleyici olmamalı. Veliler bunu yöneticilere karşı kullanabilir. Kullanacağından da eminim. Velinin etkisi sınırlı seviyede olmalı.” (G 8)

Performans değerlendirme sistemine velilerin kişisel ve çıkar ilişkileri üzerinden yaklaşabileceğini düşünen okul yöneticileri, velilerin kendi performanslarını değerlendirirken okul güvenliği, temizliği, öğrenci davranışları ve akademik başarıları gibi durumlar üzerinden değerlendirme yapmaları görüşünü paylaşmaktadırlar.

“Yürütülen sosyal-kültürel-sportif faaliyetler, okul ders başarısı ile yeni öğretim metotları gibi konulardaki koordinasyon yeterliliği, çevreye yararlılık ve etkileşim, diğer paydaşlarla iletişim; fiziki modernizasyon...” (G 2)

“... okul idaresi okulun güvenliğini sağlayabiliyor mu? Öğrencisini koruyabiliyor mu? Öğretmenlerin ders programları olsun, giriş çıkış saatleri olsun, eğitim öğretim görevlerini yerine getirmelerinin kontrolü olsun, bunları yapabiliyor mu? Okulun ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında veliyle, çevreyle ilgili kurumlarla ilişki geliştirebiliyor mu? gibi noktalarda okul idaresi gözlemlenmeli.” (G 4)

“Otomatik reflekslerle yaklaşmamalarını isterim her şeyden önce. Okul müdürünü tanımadan konuşmadan, vizyonu ve çalışmalarını hakkında fikir sahibi olmadan yapılması doğru olmaz.” (G 7)

Bazı yöneticiler ise, velilerin performans değerlendirme sistemine katılımlarının okul-veli ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebileceğini, içinde bulunulan sosyal ve kültürel yapının bu sistem için yeterli olmadığını düşünmekte ve bu konuya ilişkin kaygılarını dile getirmektedir.

“Olumlu ve gerçekçi değerlendirme, pozitif yönde etkiler. Kısaca yapılacak bu değerlendirmeye hazır mıyız? Bunu öncelikle düşünmeliyiz.” (G 5)

“Bu bilinç düzeyi ile fonksiyonel bir çözüm olacağını soruyorsanız katılmıyorum. Okula gelmeyen velinin ölçümünün yanlış olacağını tahmin ediyorum. Doğru bildiklerimizin sorgulanması gerektiğini düşünüyorum. Millettin çöpe attığını kullanmakla övündüğümüz süreçte, insanların bilinçlendirilmeden, üst metotlarla çözüm aranmasının, iyi niyetli ama çözümde yetersiz kalacağını düşünüyorum. İnsanları bilgilendirip hazırladıktan sonra olgunlaşma döneminde hamle yapılması daha verimli olabilir diye düşünüyorum.” (G 7)

“Olumsuz etkileyecek, güç ve çıkar ilişkilerine yol açacaktır. Başarılı bir eğitim değil çıkar ilişkilerine dayanan ve niteliği olmayan bir eğitim anlayışı geliştirecektir.” (G 9)

“Velilerin sürece katılması okulun bazı iş ve işlemlerinin yürütülmesinde aksaklıklara neden olabilir. Ülkemiz (kısmen okulumuz) için düşünürsek verimli olacağını pek düşünmüyorum.” (G 3)

Okul yöneticileri genel olarak velilerin eğitim sürecinin her aşamasında yer alması gerektiğini, öğrencilerin akademik ve sosyal anlamda gelişebilmeleri için okul veli ilişkilerinin güçlendirilmesini düşünmektedirler. Ancak velilerin eğitim ve ekonomik düzeylerinin düşüklüğünün yanısıra, eğitimsel beklentilerinin zayıflığının bu ilişkinin önünde engel oluşturduğunu ve velilerin bu sürece etkin katılmadıklarını ifade etmektedirler. Bu nedenle velilerin yeterli ilgi ve desteği sunmadığı eğitim sürecinin değerlendirilmesinde rol almasının, okul-veli ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmektedirler.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Okullar, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerini destekleyen aracı kurumlardır. Bu görevini yerine getirebilmeleri için öğrencilerin ihtiyaç, istek ve bakımını doğrudan üstlenen ailelerle işbirliği yapması beklenir. Ailelerin okulla kurdukları olumlu iletişimin öğrencinin akademik başarısını arttırdığı, istenmeyen davranışları ise azalttığı (Epstein, 2009; Fan ve Williams, 2009; Fantuzzo, vd., 2004; Hill ve Taylor, 2004) görülmektedir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan okul yöneticileri de velilerin eğitim sürecinin temel dinamiklerinden biri olduğunu, bu nedenle velilerle mutlaka sağlıklı iletişim geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Velilerin öğrencilerine ve okula ilişkin sorumlulukları paylaşmasının eğitim sürecinin niteliğini arttıracakını ifade etmektedirler.

Okul yöneticilerinin okul-veli ilişkisine ilişkin dikkat çektikleri önemli bir nokta velilerin eğitim-öğretim sürecine katılım oranlarının yetersiz olmasıdır. Daha önce yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin, ailelerin katılımını yetersiz buldukları, velileri öğrencilerine ve okula yönelik ilgisiz olarak değerlendirdikleri, velilerin ise okulla ilgili kararların alınmasında kendi fikirlerinin alınmadığını, okula sadece bir sorun olduğunda çağrıldıklarını, iletişimi yeterli bulmadıklarını ifade eden bulgulara rastlanmaktadır (Balkar, 2009; Ceylan ve Akar, 2010; Çelik, 2005; Erdem ve Şimşek, 2009). Ayrıca bu çalışmalarda velilerin okula katılımlarına ilişkin okul-aile birliği hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, anne-babanın çalışıyor olması, velilerin veli toplantılarını ekonomik amaçlı toplantılar olarak değerlendirmeleri gibi çeşitli engeller olduğu tespit edilmiştir (Ceylan ve Akar, 2010; Çelik, 2005). Görüşme yapılan okul yöneticilerinin düşünceleri de bu durumu destekler niteliktedir. Yöneticilerin büyük bir çoğunluğu velilerin eğitim düzeylerinin ve eğitime ilişkin beklentilerinin düşük ve ekonomik koşullarının yetersiz olmasının veli katılımını olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca okulların kimi ihtiyaçlarını karşılamakta, velilerden maddi beklentilerinin olmasının okul-veli ilişkisini olumsuz etkilediğini ve veli katılımını azalttığını ifade etmektedirler.

Görüşme yapılan yöneticilerin çoğunluğu, velilerin eğitim sürecine katılım oranının artması, okul (fiziksel ve maddi olanaklar) ve öğrenciye ilişkin kararlara katılımının desteklenmesi gerektiğini düşünmekte, ancak velilerin okul yönetimine katılmasına sıcak bakmamaktadırlar. Eğitim etkinlikleri ve okul yönetimi kararlarının, yöneticiler ve öğretmenler tarafından düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Araştırmanın performans değerlendirme sistemine ilişkin bulguları okul yöneticilerinin bu sisteme ilişkin önemli kaygıları olduğunu göstermektedir. Performans değerlendirme sisteminin okul verimliliğini arttırabileceğini düşünen yöneticiler, bu sistemin okullarında gerektiği şekilde uygulanamayacağını ifade etmektedirler. Özellikle velilerin performans değerlendirme sistemine katılımının eğitim sürecini olumsuz etkileyeceğini düşünmektedirler. Bu sistemin doğru bir şekilde uygulanabilmesinin “*bilinçli veli*” profilinin sağlanabilmesi ile mümkün olabileceğinin altını çizmektedirler. Eğitim sürecine etkin katılmayan, öğrenci ve okula ilişkin sorumlulukları paylaşmayan veli profilinin bu sisteme dahil edilmesinin bir baskı aracı olarak kullanılabileceğini; bu durumun da eğitim öğretimin niteliğini olumsuz yönde etkileyeceğini vurgulamaktadırlar. Alanyazında eğitimde performans değerlendirme sistemine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelendiği çalışmalar incelendiğinde de benzer bulgulara rastlanmaktadır. Öğretmenler de velilerin performans değerlendirme sistemine önyargılı yaklaşabileceklerini düşünmekte, bu nedenle velilerin bu sisteme katılımına kararsızlık göstermektedirler (Aygün, 2008; Duran, 2008). Performans değerlendirme sürecine veli katılımına ilişkin olumlu değerlendirmeyen okul yöneticileri, bu konudaki değerlendirmelerin mülkü amirler ve öğretmenlerin katılımı ile gerçekleştirilmesini önermektedirler.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş. ve Akan, D. (2007). Değişim sürecinde etkili okullar. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1-31.
- Akbaşı, S. ve Kavak, Y. (2008). Ortaöğretim okullarındaki okul aile birliklerinin görevlerini gerçekleştirme düzeyleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 1-22.
- Akşit, F. (2006). Performans değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri (Bigadiç ilköğretim öğretmenleri örneği). *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 76-101.

- Aslanargun, E. (2007). Okul-aile işbirliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışması, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 119-135.
- Aygün, Ç. S. (2008). *Ankara ili genel liselerinde performansa dayalı denetimin uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balkar, B. (2009). Okul-aile işbirliği sürecine ilişkin veli ve öğretmen görüşleri üzerine nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 105-123.
- Ball, S. J. (1993). Education policy, power relations and teachers' work. *British Journal of Educational Studies*, 41(2), 106-121.
- Cave, M., Kogan, M. ve Hanney, S. (1995). Performance measurement in higher education. *Public Money & Management*, 15(4), 17-23.
- Ceylan, M. ve Akar, B. (2010). Ortaöğretimde okul-aile işbirliği ile ilgili öğretmen ve veli görüşlerinin incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 43-64.
- Crozier, G. (2011). Parental involvement: who wants it? *International Studies in Sociology of Education*, 9(3), 219-238.
- Çelik, N. (2005). *Okul-aile ilişkilerinde yaşanan sorunlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Duran, G. C. (2008). *Ortaöğretim okulu öğretmenlerinin performanslarının değerlendirilmesine ilişkin görüşleri (Isparta İli örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Epstein, J. L. (1995). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action, third edition*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Erdem, A. R. ve Şimşek, N. (2009). İlköğretim okulu yöneticilerinin eğitim öğretime katkı sağlamada öğrenci velilerini okula çekme başarısı. *İlköğretim Online*, 8(2), 357-378.
- Fan, W. ve Williams M. C. (2009). The effects of parental involvement on students' academic self-efficacy, engagement and intrinsic motivation. *Educational Psychology*, 30(1), 53-74.
- Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, M. A., Childs, S. (2004). Multiple dimensions of family involvement and their relations to behavioral and learning competencies for urban, low-income children. *School Psychology Review*, 33(4), 467-480.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş*. (Çev. Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoglu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hill, E. N. ve Taylor, C. L. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement. *Psychological Science*, 13(4), 161-164.
- İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü. İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Performans Değerlendirme Kriterleri. (2012). 01 Aralık 2012 tarihinde http://bakirkoy.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_08/10020925_performans_deerlendirme_kriterleri.pdf, adresinden alınmıştır.
- Karaman, K. (2010). *Küreselleşme ve eğitim*. Zeitschrift für die Welt der Türken, 2(3), 131-144.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 69-83.
- Kerr, C. (1994). Knowledge ethics and the new academic culture. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 26(1), 9-15.
- Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. MEB EARGED, (2006). *Okulda performans yönetim modeli*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Özdemir, M. (2007). *Eğitimde yeniden yapılanma siyasaları: müfredat laboratuvar okulu*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1), 102-116.
- Perryman, J. (2006). Panoptic performativity and school inspection regimes: disciplinary mechanisms and life under special measures. *Journal of Education Policy*, 21(2), 147-161.
- Peters, M. (1992). Performance and accountability in 'post-industrial society': The crisis of British universities. *Studies in Higher Education*, 17(2), 123-139.
- Tang, T. L., Chamberlain, M. (2003). Effects of rank, tenure, length of service, and institution on faculty attitudes toward research and teaching: The case of regional state universities. *Journal of Education for Business*, 79, 103-110.
- Taylor, J. (2001). The impact of performance indicators on the work of university academics: evidence from Australian universities. *Higher Education Quarterly*, 55(1), 42-61.
- Tekeli, İ. (2002-2003). Sosyal bilimcilerin performanslarının değerlendirilmesinde kullanılan ölçütleri tartışmaya açmak. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 95, 159-171.
- Tekin, S. (2001). Üniversitenin devlet zihniyetine entegrasyonu. *Birikim Dergisi*, 142-143, 77-81.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2007). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Güncelleştirilmiş 6. Baskı). Ankara: SeçkinYayınevi.
60. Hükümet Eylem Planı. 2008-2012. (2007). 01 Aralık 2012 tarihinde http://www.byegm.gov.tr/docs/60_Hukümet_prog.pdf, adresinden alınmıştır.